

ความชุกของกลุ่มอาการเทมโปโรแมนดิบูลาร์ ดิสออเดอร์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดาราพร แซ่ลี* สุภาภรณ์ ฉัตรชัยวัฒนา** กัณตนา ศรีเวียง*** สุกัญญา สายรัตน์***

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความชุกของกลุ่มอาการเทมโปโรแมนดิบูลาร์ ดิสออเดอร์ (ทีเอ็มดี) ในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ การทำงานนอกหน้าที่ของระบบบดเคี้ยว ความเครียด และเพศ โดยเก็บข้อมูลภาคตัดขวางจากแบบสอบถามอาร์ตีสทีเอ็มดีดัดแปลง นักกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เอ็มดีเมื่อมีอาการอย่างน้อยหนึ่งอย่าง ดังนี้ 1) ปวดที่ข้อต่อขากรรไกรและ/หรือกล้ามเนื้อบดเคี้ยว 2) อ้าปากกว้างได้น้อยกว่าปกติ 3) เสียงดังที่ข้อต่อขากรรไกร 4) ขากรรไกรล่างเบี่ยงเบนจากแนวกึ่งกลางใบหน้าขณะอ้าหรือหุบปาก จากการเก็บตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัย 331 คน เป็นเพศชาย 137 คน (ร้อยละ 41.4) เพศหญิง 194 คน (ร้อยละ 58.6) อายุเฉลี่ย 20.38 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.5 ปี) พบผู้มีทีเอ็มดีร้อยละ 61.6 ซึ่งพบในเพศหญิงมากกว่าเพศชายอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบอาการปวดมากที่สุด (ร้อยละ 70.6) และมีความต้องการรับการรักษาร้อยละ 55.6 รองลงมาคือเสียงดังที่ข้อต่อขากรรไกร อ้าปากกว้างได้น้อยกว่าปกติ และขากรรไกรล่างเบี่ยงเบนจากแนวกึ่งกลางใบหน้าขณะอ้าหรือหุบปาก (ร้อยละ 54.4, 33.3 และ 11.3 ตามลำดับ) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ถดถอยลอจิสติกในแบบจำลองสุดท้าย ซึ่งมีการควบคุมตัวแปรบดเคี้ยวแล้ว พบว่า ทีเอ็มดีสัมพันธ์โดยตรงกับอาการปวดเมื่อยหรือตึงกล้ามเนื้อบริเวณข้อต่อขากรรไกรหลังตื่นนอน ไม่สบายขณะสบฟันและภาวะซึมเศร้า มีอัตราส่วนความเสี่ยง (ช่วงเชื่อมั่นร้อยละ 95) เท่ากับ 4.65 (1.99-10.90), 3.72 (1.37-10.16) และ 3.03 (1.83-5.02) ตามลำดับ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าทีเอ็มดีพบได้ทั่วไป ดังนั้นทันตแพทย์จึงควรเห็นความสำคัญเพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยและการรักษาที่เหมาะสมต่อไป

คำชี้แจง: กลุ่มอาการเทมโปโรแมนดิบูลาร์ ดิสออเดอร์/การทำงานนอกหน้าที่ของระบบบดเคี้ยว/ระบบประสาท

บทนำ

ความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นบริเวณช่องปากและใบหน้า เช่น อาการปวดฟัน อาการปวดศีรษะและไมเกรน รวมถึงอาการปวดบริเวณกล้ามเนื้อใบหน้าและข้อต่อขากรรไกร นับว่าเป็นอาการเจ็บปวดที่เกิดขึ้นได้บ่อยเมื่อเปรียบเทียบกับความเจ็บปวดบริเวณอื่นๆ ของร่างกาย โดยมักสร้างความวิตกกังวลให้กับผู้ป่วยและอาจก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจหากไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสม¹ เทมโปโรแมนดิบูลาร์ ดิสออเดอร์ หรือทีเอ็มดี (Temporomandibular Disorders; TMD) เป็นกลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับความผิดปกติของกล้ามเนื้อบดเคี้ยว (masticatory muscles) ข้อต่อขากรรไกร (temporomandibular joint) และอวัยวะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทีเอ็มดีนั้นเป็นความเจ็บปวด

บริเวณช่องปาก และใบหน้าที่ไม่ได้มีสาเหตุมาจากฟัน โดยอาการและอาการแสดงที่พบได้บ่อย คือ อาการปวดและกดเจ็บบริเวณกล้ามเนื้อบดเคี้ยว บริเวณหน้าตักใบหูและ/หรือบริเวณข้อต่อขากรรไกร และมักพบว่า อาการปวดจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการทำหน้าที่ เช่น การอ้าปากกว้าง การบดเคี้ยวอาหารแข็ง การพูด เป็นต้น อาการอีกอย่างหนึ่งที่พบได้บ่อยคือการเบี่ยงเบนของแนวการเคลื่อนที่ของขากรรไกร (deviation) และการอ้าปากได้จำกัด (limited mouth opening) และ/หรือขากรรไกรค้าง (jaw dislocation) รวมทั้งอาจมีเสียงที่ข้อต่อขากรรไกร (joint sound)² โดยกลุ่มอาการทีเอ็มดีพบประมาณร้อยละ 10 ในกลุ่มประชากรทั่วไป³⁻⁵ ทีเอ็มดีอาจก่อให้เกิดอาการเจ็บปวดแบบเฉียบพลัน และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปเป็นอาการ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาทันตกรรมประดิษฐ์ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**รองศาสตราจารย์ ภาควิชาทันตกรรมชุมชน คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

***ทันตแพทย์ คลินิกทันตแพทย์เอกชน

Prevalence of Symptoms Associated with Temporomandibular Disorders and Related Factors among Khon Kaen University Students

Daraporn Sae-Lee* Supaporn Chatchaiwiwatana** Kantana Sriwiang*** Suphanthaka Sairat***

Abstract

The present study aims to estimate the prevalence of self-reported symptoms associated with temporomandibular disorders (TMD) among Thai students studying in Khon Kaen University. Hypothesized TMD risk factors i.e., parafunctional habits, stress and gender were also studied. The cross-sectional study was conducted using a modified Research Diagnostic Criteria for temporomandibular disorders (RDC/TMD) questionnaires. The subject was defined as having TMD when presenting at least one of these symptoms i.e., (1) TMJ and/or masticatory muscle pain (2) Limited jaw movement (3) Joint sounds and (4) Midline deviation during jaw opening and/or Jaw closing. A total of 331 University students participated in this study. The demographic data revealed that 137 subjects were male (41.4 %) and 194 subjects were female (58.6 %) and the mean age is 20.38 years (SD = 1.5 years). The prevalence of TMD was common among Khon Kaen University students (61.6 %) and were found more frequently in females than males but there was no statistically significant difference. Jaw pain was reported by 70.6 % of the population and 55.6% of them required treatment. The prevalences of joint sound, problem with jaw opening, and midline deviation were 54.4 %, 30.4 % and 11.3%, respectively. Logistic regression was used for final analysis in which confounding factors were controlled. The results indicated that TMD was related to muscle and jaw stiffness, discomfort due to occlusion and depression with the odds ratio (95%CI) being 4.65 (1.99 - 10.90), 3.72 (1.37 - 10.16) and 3.03 (1.83 - 5.02), respectively. This study indicated that TMD is common, therefore, dentists should be aware of TMD in order to provide the appropriate and cost-effective treatments for the patients.

Key words: temporomandibular disorders / parafunction / epidemiology

Correspondence author

Assistant Professor Daraporn Sae-Lee
Department of Prosthetic Dentistry,
Faculty of Dentistry, Khon Kaen University,
Amphur Muang, Khon Kaen 40002
Tel +66-4320-2222 ext. 11145
Fax +66-4320-20-2862
E-mail: darsae@yahoo.com

*Assistant Professor, Department of Prosthetic Dentistry, Faculty of Dentistry, Khon Kaen University

**Associate Professor, Department of Community Dentistry, Faculty of Dentistry, Khon Kaen University

***Private Dentist